

ร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ รับรองอัตลักษณ์ทางเพศ
คำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ
(นายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

ดวงพร ช่างทอง
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานกฎหมาย ๒ สำนักกฎหมาย

บทความใช้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ รับรองอัตลักษณ์ทางเพศ
ค่านำนานาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ
(นายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

ดวงพร ช่างทอง
วิทยาการชำนาญการพิเศษ
ผู้เรียบเรียง

บทนำ

ปัจจุบันกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ไม่มีช่องทางเข้าถึงการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศตามกฎหมาย ทำให้เสี่ยงต่อการถูกเลือกปฏิบัติในหลายรูปแบบ การขาดการรับรองเพศสภาพตามกฎหมาย รวมทั้งการขาดการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเพียงพอ และตราบาปทางสังคมที่กว้างขวางจำกัดการเข้าถึงของชนข้ามเพศต่อบริการที่สำคัญอย่างยิ่ง ทำให้พวกเขาต้องเผชิญกับการดูหมิ่นทุกวัน พวกเขาถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าถึงการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการมีงานทำ ประเทศไทยมีชื่อเสียงในฐานะเป็นศูนย์กลางระดับสากลของการผ่าตัดและบริการทางสุขภาพเพื่อยืนยันเพศสภาพ แต่ชื่อเสียงระดับโลกเช่นนี้บดบังข้อจำกัดอย่างร้ายแรงด้านกลไกกฎหมายของประเทศ ที่จะสามารถคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศของตนเองได้ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยมักต้องเผชิญการคุกคามและการเลือกปฏิบัติ และมักถูกกีดกันด้านการศึกษาและการมีงานทำ แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่ให้ความปลอดภัยกับชนข้ามเพศอย่างจำกัดในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองอย่างรอบด้าน ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติชื่อบุคคลของประเทศไทยที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาในปี ๒๕๕๐ อนุญาตให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศขอเปลี่ยนชื่อตนเองได้ แต่พระราชบัญญัตินี้ไม่อนุญาตให้บุคคลสามารถขอเปลี่ยนเพศสภาพตามกฎหมายได้ โดยการขอเปลี่ยนชื่อจะต้องได้รับความเห็นชอบตามดุลพินิจของเจ้าหน้าที่แต่ละคน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ฉบับปัจจุบัน มีเจตนารมณ์มุ่งที่จะคุ้มครองความเท่าเทียมกันของบุคคล คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลทุกคนไม่ว่าจะมีเพศใดหรือเพศสภาพใด แต่สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือการยอมรับเพศที่สามของสังคมไทยอยู่ในลักษณะของการที่สังคมยอมรับไม่ได้ และชนข้ามเพศในประเทศไทยมักต้องเผชิญการคุกคามและการเลือกปฏิบัติ ดังนั้น รัฐบาลไทยต้องดำเนินการและทำให้เกิดการรับรองเพศสภาพตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ห้ามการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุผลจากการแสดงออกทางเพศ เป็นกฎหมายที่พยายามแก้ปัญหาการเลือกปฏิบัติทางเพศบางรูปแบบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่รัฐบาลไม่ได้บังคับใช้กฎหมายมากเพียงพอ

การขาดการรับรองเพศสภาพตามกฎหมายในประเทศไทย ส่งผลให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศทุกคนมีเอกสารซึ่งระบุเพศสภาพแตกต่างจากอัตลักษณ์และการแสดงออกทางเพศของตน เมื่อมีการขอเอกสารของกลุ่มคนเหล่านี้ พวกเขาจึงมักรู้สึกอับอาย ในบางกรณีโรงเรียนหลายแห่งกำหนดมาตรฐานการแต่งกายตามเพศสภาพ หรือสั่งอำนวยความสะดวกตามเพศสภาพ และไม่อนุญาตให้นักเรียนมาเรียนโดยการแต่งชุดเครื่องแบบซึ่งไม่ตรงกับเพศสภาพตามกฎหมายของตน ถือเป็นการละเมิดสิทธิ

ด้านการศึกษา การบังคับใช้ระเบียบเฉพาะตามเพศอย่างเคร่งครัด รวมทั้งการกำหนดรูปแบบและสิ่งอำนวยความสะดวกที่แยกตามเพศ ยิ่งหนุนเสริมให้เพื่อนนักเรียนและครูล้อเลียนและข่มเหงนักเรียนข้ามเพศมากขึ้น

กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวนมากถูกเลือกปฏิบัติในสถานพยาบาล ทำให้พวกเขากังวลจนไม่กล้าไปขอรับการรักษา ซึ่งเป็นผลคุกคามต่อสวัสดิภาพทางใจและกายของตน

การขาดการรับรองเพศสภาพตามกฎหมาย ยังเป็นอุปสรรคต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการได้งานทำ โดยมักส่งผลให้มีการปฏิเสธใบสมัครงานโดยอัตโนมัติ นายจ้างบางคนบอกว่า จะจ้างคนข้ามเพศเฉพาะคนที่ยอมแต่งกายตามเพศโดยกำเนิดของตน ไม่ใช่ตามอัตลักษณ์ทางเพศ ส่วนนายจ้างคนอื่นระบุอย่างชัดเจนในใบสมัครงานว่า จะไม่รับพิจารณาคนข้ามเพศที่มาสมัครงาน หลายคนให้สัมภาษณ์บอกว่า พวกเขาารู้สึกว่าถูกจำกัดโอกาสการจ้างงานให้เหลือเฉพาะงานในกลุ่มเฉพาะ อย่างเช่น การทำงานเสริมสวยหรืองานบริการทางเพศ

การบัญญัติกฎหมายใหม่เพื่อการรับรองเพศ รับรองอัตลักษณ์ทางเพศ คำนำนานาม และการคุ้มครองบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงเป็นการรับประกันสิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิด้านการศึกษา การรักษาพยาบาลและการมีงานทำ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้น แม้ว่าการรับรองเพศสภาพตามกฎหมายจะไม่แก้ไขอุปสรรคทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับคนข้ามเพศในประเทศไทย แต่ก็เป็นการก้าวอย่างสำคัญที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ

อัตลักษณ์ทางเพศกับรัฐธรรมนูญไทย

รัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้พูดถึงหลักการ ๒ เรื่อง เรื่องแรกคือ เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การมองว่าบุคคลมีสิทธิที่จะกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศได้นั้นเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลากหลายประเทศในเวทีระหว่างประเทศด้วย ที่พยายามจะผลักดันว่า เรื่องการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศนี้เป็นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกเรื่องหนึ่งคือการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เรื่องหลักความเสมอภาค ในวรรคที่ ๓ ของมาตรา ๒๗ บอกว่าบุคคลจะถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุทางเพศไม่ได้ โดยการตีความของนักกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งของ คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) ได้ตีความคำว่าเพศว่า หมายรวมถึงเพศสภาพด้วย ดังนั้นบุคคลกลุ่มคนเพศหลากหลายจึงถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้เช่นกัน (นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๖)

ความเป็นมาของกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕ วรรค ๑ บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก...” ตามกฎหมายสภาพบุคคลเริ่มต้นสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อสตรีผู้ได้ชื่อว่าเป็นมารดาคลอดทารกออก แต่สภาพบุคคลจะสมบูรณ์จำเป็นต้องมีองค์ประกอบครบตามหลักเกณฑ์ ๒ ประการ คือ ๑. การคลอด และ ๒. การอยู่รอดเป็นทารก จึงจะถือเป็นการเริ่มต้นของการมีสภาพบุคคลที่สมบูรณ์ เมื่อบุคคลหนึ่งถือกำเนิดขึ้นมาแล้ว ก็ย่อมมีสถานะบุคคล และสิ่งที่เป็นตัวกำหนดสถานะบุคคลคือ กฎหมาย ในสังคมไทยเมื่อพูดถึงคำว่า “เพศ” การจำแนกเพศในสังคมไทยรวมถึงสากลจะแยกตามเพศสรีระ (Sex) ในสังคมไทยถูกมองว่าเพศธรรมชาติ หรือเพศโดยกำเนิดมีเพียง ๒ เพศเท่านั้น คือ เพศหญิง และเพศชาย ทำให้เกิดความเชื่อที่ว่าเพศชายและเพศหญิงนั้นมีความแตกต่างกันในทางกายภาพ รวมไปถึงความแตกต่างกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น สติปัญญา ความสามารถ การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น โดยความแตกต่างเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นเรื่องตามธรรมชาติและนำไปสู่การกำหนดสถานะของเพศหญิงให้ด้อยกว่าเพศชาย กฎหมายได้กำหนดไว้ว่าผู้ชายทำ

อะไรได้บ้าง ผู้หญิงทำอะไรได้บ้าง ความแตกต่างทางสรีระหรือทางกายภาพระหว่างเพศชายและเพศหญิง จึงส่งผลต่อการกำหนดสถานภาพและบทบาทความเป็นเพศชายและหญิงในทางสังคม และถูกตีกรอบไปในสังคมนั้น ยังมีเพศสภาพหรือเพศภาวะที่มีความหลากหลายและแตกต่างออกไป ซึ่งในความแตกต่างนั้นอาจไม่สอดคล้องกับเพศสรีระก็เป็นได้

ดังนั้น เมื่อวันหนึ่งบุคคลที่มีความตระหนักรู้ หรือรับรู้และยอมรับแล้วว่าตนเองมีความต้องการอะไร มีความต้องการเป็นแบบไหนในเรื่องของเพศสภาพหรือเพศภาวะของตน ซึ่งอาจไม่ตรงกับเพศสรีระของนั้นหมายความว่าตนเองจะไม่มีเพศสภาพตรงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ที่มีเพียงเพศหญิง และเพศชาย เท่านั้น จะเท่ากับตนเองไม่มีสิทธิในเพศของตนอีกต่อไป และชีวิตของคนกลุ่มนี้จึงมักจะถูกสังคมมองว่ามีความแตกต่าง ถูกผลักออกให้กลายเป็นเสมือนพลเมืองชั้นสาม ถูกละเลย ถูกกีดกันสิทธิในการเข้าถึงโอกาส ทรัพยากร ตลอดจนการถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกลั่นแกล้ง รังแก และเกิดความรุนแรงทั้งทางตรงและเชิงโครงสร้างจากระบบต่าง ๆ ของสังคม กลุ่มบุคคลเหล่านี้เราเรียกพวกเขาว่ากลุ่ม LGBTQNA+

ในการศึกษาเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีในสังคมไทย มีนักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตว่า (อ้างอิงใน นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ ปีเตอร์ เอ. แจ็คสัน, ๒๕๕๖, น.๔๐-๔๑) การศึกษาเพศภาวะและเพศวิถีในสังคมไทย มีความหมายครอบคลุมหลายเรื่องทั้งการแสดงอัตลักษณ์ การมีเพศสรีระ การแสดงพฤติกรรม และการแสดงอารมณ์ความปรารถนา ทำให้การพูดถึงเพศสรีระ เพศภาวะและเพศวิถีในสังคมไทยไม่ได้แยกขาดจากกันอย่างสิ้นเชิง ในระยะแรก ๆ การศึกษาพฤติกรรมและบทบาททางเพศจะนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และจิตเวชศาสตร์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทำให้เกิดคำกล่าวที่เกี่ยวกับคำว่า “เพศธรรมชาติ” และ “เพศผิดธรรมชาติ” (เบี่ยงเบนทางเพศ หรือผิดปกติทางเพศ) โดยกลุ่มผู้ชายผู้หญิงจะถูกจัดให้เป็นเพศธรรมชาติ ส่วนกลุ่มกะเทย เกย์ ทอม ดี จะถูกจัดให้เป็นเพศผิดธรรมชาติ (หรือผิดเพศ) คำกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยปลูกฝังความเชื่อเชิงลบที่มีต่อพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกัน เช่น มองว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นปัญหาของสังคมหรือทำให้สังคมเสื่อมเสีย และคนส่วนใหญ่ในสมัยนั้นมักไม่ให้การยอมรับคนข้ามเพศ หรือกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งก็เป็นผลมาจากการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นไปตามความต้องการของภาครัฐ/ราชการ ซึ่งกำหนดให้บรรทัดฐานทางเพศของสังคม มีเพียง ๒ เพศ คือ ชายกับหญิงเท่านั้น และความคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” มาเป็นกฎเกณฑ์ ข้อสังเกตนี้ทำให้เห็นว่าความเข้าใจเรื่องเพศในสังคมไทยสมัยใหม่เป็นเรื่องเชิงการเมืองที่รัฐมีอำนาจในการสร้างกฎเกณฑ์ แบ่งแยกคนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยที่กลุ่มผู้ชายจะอยู่เหนือกว่ากลุ่มผู้หญิง และกลุ่มเกย์ กะเทย ทอม ดี

ในอดีตที่ผ่านมาสังคมไทยกลุ่มบุคคลที่ถูกเรียกว่า “เพศผิดธรรมชาติหรือผิดเพศ” ต้องประสบปัญหา มีการฟ้องร้องเรียน การถูกเลือกปฏิบัติ และไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยมีความไม่เป็นธรรมทางเพศเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจริง ๆ แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของการร้องเรียนเป็นรายกรณีไป ทั้งที่ความเป็นจริงรากเหง้าของปัญหาอยู่ที่ตัวกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม สิทธิทางกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมถึงมิติของเพศสภาพแต่ก็ยึดติดอยู่กับเพศกำเนิดเท่านั้น

จากรายงานการวิจัยเรื่อง “ความต้องการปัญหา อุปสรรคของบุคคลข้ามเพศเกี่ยวเนื่องกับการรับรองสถานภาพและคำนำหน้านาม” (Thai TGA อ้างถึงใน กองเลขาคณะกรรมการ GEN-ACTและโอปอล์ ประภาวดี, ๒๕๖๕, หน้า ๘) จากกลุ่ม เป้าหมายที่มีส่วนร่วม ๒๖๕ คน พบว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต้องพบกับปัญหาการรับรองเพศสภาพทางกฎหมายมี ๔ อันดับ คือ ๑. ปัญหาเรื่องสิทธิสุขภาพและความมั่นคงทางสังคม ๒. ปัญหาเรื่องการรับเข้าทำงาน ๓. ปัญหาเรื่องการยอมรับจากคนในครอบครัว และ ๔. ปัญหาเรื่องข้อกำหนดการรับรองเพศภาวะ

จากปัญหาที่กล่าวมาสิ่งที่จะทำให้เกิดความมั่นคง และโอกาสการเข้าถึง ความปลอดภัยในการดำรงชีวิต และความมั่นคงทางอาชีพ นั่นคือสังคมไทยจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อเป็นการรับรองสิทธิให้กับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่ต่างให้การยอมรับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเพิ่มมากขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำในเรื่องสิทธิ เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่รัฐมีหน้าที่ต้องปกป้องคุ้มครอง และส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ในสังคมไทย การเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมิได้เป็นการเรียกร้องที่เลื่อนลอย ไม่มีหลักการ แต่เป็นการเรียกร้องโดยอ้างอิงสิทธิตามหลักสากล โดยเฉพาะจาก “หลักการยอร์กยาการ์ตา” (The Yogyakarta Principles) ในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ตามหลักการที่ว่า

“มนุษย์ทุกคนย่อมเกิดมาโดยอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่าง ๆ บรรดาสิทธิมนุษยชนทั้งหมดล้วนมี ความเป็นสากล มีความยึดโยงซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน “วิถีทางเพศ” (Sexual Orientation) และอัตลักษณ์ทางเพศ” (Gender Identity)” เป็นส่วนสำคัญของศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล และจำต้องไม่เป็นเหตุของการเลือกปฏิบัติหรือการกระทำทารุณกรรม”

การขับเคลื่อนผลักดันของกลุ่มบุคคล องค์กรต่าง ๆ ด้านสิทธิทางเพศจากอดีตที่ผ่านมาส่งผลให้สังคมไทยเริ่มมีการยอมรับในเรื่องของความแตกต่างทางเพศเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือบัญญัติกฎหมายให้มารับรองสิทธิทางเพศและเพิ่มโอกาสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศผ่านกระบวนการนิติบัญญัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพและการแสดงออกทางเพศได้อย่างเป็นรูปธรรม จนกระทั่งในปี ๒๕๖๓ ได้มีการเคลื่อนไหวผลักดันอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นทางการ จากสามภาคีหลักคือ มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน สมาคมบุคคลข้ามเพศแห่งประเทศไทยและสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย รวมไปถึงภาคีเครือข่ายด้านความหลากหลายทางเพศต่าง ๆ หลากหลายองค์กรทั้งภาคประชาสังคม ภาคการเมือง ภาคราชการที่เกี่ยวข้องต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่าถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยควรมีการพัฒนา บัญญัติและขับเคลื่อนกฎหมายนี้ขึ้นมา มิใช่เพียงเพื่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่เพื่อสิทธิโอกาสและสุขภาวะของคนทุกคนในสังคม (เพ็งอ้าง, หน้า ๑๐)

ร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ คำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ พ.ศ. ได้รับการบรรจุระเบียบวาระการประชุมครั้งแรกเมื่อคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๖ ปีที่ ๑ ครั้งที่ ๑ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยนายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล และคณะ เป็นผู้เสนอเข้าสู่กระบวนการพิจารณา และที่ประชุมพิจารณาสภาผู้แทนราษฎรได้นำมาพิจารณาตามระเบียบวาระการประชุมเมื่อคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๖ ปีที่ ๑ ครั้งที่ ๑๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ โดยในที่ประชุม

๑ “วิถีทางเพศ” หรือ sexual orientation หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งมีความรู้สึกดึงดูดสนใจ ลึกซึ้ง ทั้งทางอารมณ์ ความรักใคร่ และทางเพศ และในสัมพันธ์ภาพที่มีทั้งลักษณะความใกล้ชิดกันทางเพศสัมพันธ์ และในทางเพศ ที่มีต่อปัจเจกบุคคล ซึ่งมีเพศสภาพ (gender) ที่แตกต่างไปหรือมีเพศสภาพเดียวกัน หรือมีมากกว่าหนึ่งเพศสภาพ

๒ “อัตลักษณ์ทางเพศ” หรือ gender identity หมายถึง ประสบการณ์ทางเพศสภาพ (gender) อันสามารถรู้สึกได้ภายในของแต่ละบุคคลและเป็นของปัจเจกบุคคลซึ่งอาจสอดคล้องหรือไม่ก็ได้กับเพศซึ่งได้ระบุไว้เมื่อแรกเกิด รวมทั้งความรู้สึกของบุคคลในร่างกาย (ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ หรือระบบการทำงานของร่างกาย ด้วยวิถีทางการแพทย์ การศัลยกรรม หรือวิธีการอื่นใด ทั้งที่โดยการตัดสินใจเลือกโดยอิสระ) และการแสดงออกต่าง ๆ ทางเพศสภาพ รวมทั้งการแต่งกาย คำพูด และกริยาท่าทางต่าง ๆ

สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติไม่รับหลักการในวาระที่ ๑ โดยผลการลงมติที่ประชุมลงมติ รับหลักการด้วยคะแนนเสียง ๑๕๔ เสียง ไม่รับหลักการด้วยคะแนนเสียง ๒๕๗ เสียง งดออกเสียง ๑ เสียง ไม่ลงคะแนนเสียง ๑ เสียง ส่งผลให้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวตกไป

วัตถุประสงค์ของกฎหมาย

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการรับรองเพศ คำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ

เหตุผลและความจำเป็นในการยกร่างกฎหมาย

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายรับรองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ จึงส่งผลให้เกิดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะเอกสารของประเทศไทยยังกำหนดให้ใช้คำนำหน้านาม ซึ่งถือตามเพศกำเนิด ได้แก่ เด็กชาย เด็กหญิง นาย นางสาว และนาง ส่งผลให้บุคคลข้ามเพศและผู้มีความหลากหลายทางเพศอื่นประสบปัญหาในการแสดงตัวตน การตัดสินใจกำหนดวิถีทางเพศของตนและกระทบต่อการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม กฎหมายระหว่างประเทศและหลักสิทธิมนุษยชนสากลได้รับรองเรื่องความหลากหลายทางเพศ ซึ่งยอมรับเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศและรสนิยมทางเพศที่มีความหลากหลาย จึงควรมีกฎหมายว่าด้วยการรับรองเพศ คำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งมุ่งให้เกิดการคุ้มครองและรับรองสิทธิในเรื่องการใช้คำนำหน้านาม การระบุเพศของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ตามหลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

การบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้

ได้กำหนดให้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบ ประกาศ หรือข้อบังคับ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตน

ระเบียบ ประกาศ หรือข้อบังคับดังกล่าว เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

ร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ คำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ พ.ศ. ฉบับที่เสนอโดยนายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล และคณะมีทั้งหมด ๔๔ มาตรา ๗ หมวด มีสาระสำคัญดังนี้

๑. กำหนดนิยามของคำว่าเพศสภาพ เพศวิถี อัตลักษณ์ทางเพศ เอกสารประกาศเจตจำนง อัตลักษณ์ทางเพศ บุคคลข้ามเพศ บุคคลเพศกำกวม หญิงข้ามเพศ ชายข้ามเพศ บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ บุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ

๒. หมวด ๑ กำหนดเกี่ยวกับการขอให้รับรองเพศ โดยให้บุคคลมีสิทธิขอให้มีการรับรองเพศตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ มีสิทธิใช้คำนำหน้านามและการขอให้ระบุเพศของตนที่ไม่ใช่เพศชายหรือเพศหญิง การขอให้รับรองเพศของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

๓. หมวด ๒ กำหนดวิธีการดำเนินการ รายการเอกสาร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำขอให้รับรองเพศ การระบุค่านำหน้านาม และการระบุเพศในเอกสารราชการ

๔. หมวด ๓ กำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลข้ามเพศ

๕. หมวด ๔ กำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ

๖. หมวด ๕ กำหนดสิทธิในมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ เช่น สิทธิในสวัสดิการ มาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศใด ๆ ที่หน่วยงานของรัฐกำหนดหรือประกาศรับรองให้ตามเพศกำเนิด เป็นต้น และกำหนดภาระผูกพันทางการเงินของชายข้ามเพศ

๗. หมวด ๖ กำหนดเกี่ยวกับบุคคลที่มีเพศกำกวม ตั้งแต่ทารกที่คลอดออกมามีเพศกำกวม เด็กเพศกำกวม ไปจนถึงบุคคลเพศกำกวม ในด้านสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการเลือกเพศ สิทธิในการนำหน้านามสิทธิในการเปลี่ยนค่านำหน้านาม สิทธิเข้ารับการศึกษ สิทธิสมัครงานและเข้าทำส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น

๘. หมวด ๗ กำหนดโทษสำหรับกรณี ดังต่อไปนี้

๘.๑ กรณียื่นคำขอโดยใช้หรืออ้างหรือนำเสนอเอกสารปลอม หรือเอกสารอันเป็นเท็จ

๘.๒ กรณีจิตแพทย์ออกเอกสารรับรองอันเป็นเท็จ

๘.๓ กรณีบุคคลที่ได้รับการรับรองเพศไม่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้

๘.๔ กรณีสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐใด ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้

๘.๕ กรณีแพทย์ผ่าตัดเพื่อเลือกเพศให้ทารกและระบุเพศทารกในหนังสือรับรองการเกิด

๘.๖ กรณีสถานศึกษาละเมิด กีดกัน หรือกระทำด้วยประการใดเพื่อไม่ให้บุคคลเพศกำกวมสมัครหรือเข้ารับการศึกษในสถานศึกษา

๘.๗ กรณีผู้ขอรับรองเพศมีเจตนาหลีกเลี่ยงการรับราชการทหาร หรือเจตนาไม่ปฏิบัติตามหน้าที่รับราชการทหารตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

๘.๘ กรณีกระทำการโดยทุจริตเพื่อให้ตนได้รับการรับรองเพศตามพระราชบัญญัตินี้และได้ใช้หรือได้รับสิทธิหรือสวัสดิการตามมาตรการส่งเสริมสิทธิสตรี หรือมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

บทนิยาม

“เพศสภาพ” หมายความว่า การประกอบสร้างทางสังคมของความเป็นหญิง หรือความเป็นชาย หรือบทบาทความเป็นเพศของบุคคล และการแสดงออกทางเพศ

“เพศวิถี” หมายความว่า วิถีชีวิตทางเพศที่เกี่ยวกับมิติทางอารมณ์ ความปรารถนา กามารมณ์

“อัตลักษณ์ทางเพศ” หมายความว่า การที่บุคคลหนึ่งรับรู้ต่อตนเองว่าตนคือใครหรือเพศอะไร โดยอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิดก็ได้ รวมถึงการรับรู้ต่อร่างกายของตน และการแก้ไขลักษณะทางร่างกายด้วยวิธีการทางแพทย์ การศัลยกรรม หรือทางเลือกอื่น ๆ และหมายความรวมถึงการแสดงออกทางเพศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกสวมเสื้อผ้า การพูด และลักษณะท่าทาง

“เอกสารประกาศเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ” หมายความว่า เอกสารที่ผู้ยื่นคำขอได้ลงนามเพื่อประกาศเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศของตนในการดำเนินชีวิต

“บุคคลข้ามเพศ” หมายความว่า หญิงข้ามเพศหรือชายข้ามเพศที่มีการแสดงออก หรือมีเพศสภาพไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิด และมีเจตจำนงที่ต้องการดำเนินชีวิตในเพศที่ตนเลือก

“บุคคลเพศกำกวม” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีเพศสรีระทั้งชายและหญิงและไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย โดยอาจหมายถึงผู้มีลักษณะสองเพศก็ได้

“หญิงข้ามเพศ” หมายความว่า บุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่เพศสภาพได้แสดงออกเป็นเพศหญิง

“ชายข้ามเพศ” หมายความว่า บุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นหญิง แต่เพศสภาพได้แสดงออกเป็นเพศชาย

“บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ เพศสภาพ เพศวิถี บุคคลข้ามเพศ และบุคคลเพศกำกวม รวมถึงบุคคลที่นิยามอัตลักษณ์ทางเพศของตนที่หลากหลาย

“บุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ” หมายความว่า บุคคลที่ไม่ต้องการนิยามว่าตนเป็นชายหรือเป็นหญิง

“ผู้ยื่นคำขอ” หมายความว่า บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งได้ยื่นคำขอให้มีการรับรองเพศ

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนท้องที่ นายทะเบียนจังหวัด หรือนายทะเบียนกลางตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๑ การขอให้รับรองเพศ

หมวด ๑ เป็นหมวดที่กำหนดเกี่ยวกับการขอให้รับรองเพศ โดยให้บุคคลมีสิทธิขอให้มีการรับรองเพศตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ มีสิทธิใช้คำนำหน้านามและการขอให้ระบุเพศของตนที่ไม่ใช่เพศชายหรือเพศหญิง การขอให้รับรองเพศของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

กฎหมายกำหนดให้บุคคลข้ามเพศหรือบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ มีสิทธิขอให้มีการรับรองเพศตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศของตน ให้บุคคลข้ามเพศมีสิทธิขอให้รับรองว่าเป็นเพศหญิงหรือเป็นเพศชายตามอัตลักษณ์ทางเพศ หรือตามเพศสภาพของตนที่แตกต่างไปจากเพศกำเนิด และมีสิทธิใช้คำนำหน้านามและการขอให้ระบุเพศของตนที่ไม่ใช่เพศชายหรือเพศหญิง โดยต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) ไม่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้ที่อยู่ในระหว่างต้องโทษจำคุกในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา

(๓) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้รับโทษจำคุกในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา หรือในคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

(๔) ไม่เป็นผู้ที่มีรายชื่อในฐานข้อมูลอาชญากรรมข้ามชาติในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการค้ามนุษย์

ในกรณีที่บุคคลมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ และมีได้เป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส มีความประสงค์จะขอให้รับรองเพศ การขอให้รับรองเพศของบุคคลดังกล่าวต้องแนบเอกสารดังต่อไปนี้ พร้อมกับการยื่นคำขอให้รับรองเพศด้วย

(๑) เอกสารรับรองจากจิตแพทย์ จำนวน ๑ คน ซึ่งได้รับรองว่าผู้ยื่นคำขอมีความพร้อมทางด้านจิตใจและมีความประสงค์ที่จะดำรงชีวิตต่อไปในเพศที่จะขอให้รับรอง

(๒) เอกสารแสดงการยินยอมให้มีการรับรองเพศและการเปลี่ยนคำนำหน้านามของบิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้ยื่นคำขอ

โดยรูปแบบของเอกสารทั้ง ๒ ข้อ ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เอกสารรับรองจากจิตแพทย์ตามข้อ (๑) จะต้องได้รับความเห็นชอบจากแพทย์สภาก่อนประกาศด้วย

หมวด ๒ การยื่นคำขอให้รับรองเพศ การระบุค่านำนานาม และการระบุเพศในเอกสารราชการ

หมวด ๒ เป็นหมวดที่กำหนดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการ รายการเอกสาร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำขอให้รับรองเพศ การระบุค่านำนานาม และการระบุเพศในเอกสารราชการ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการยื่นคำขอให้รับรองเพศ

ในการยื่นคำขอให้รับรองเพศ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้การยื่นคำขอและการยื่นคำร้องเป็นสิทธิเฉพาะตัว บุคคลข้ามเพศหรือบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศที่มีความประสงค์จะขอให้รับรองเพศ ลงลายมือชื่อรับรองในเอกสารประกาศเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ ว่าตนมีเพศสภาพไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิดและต้องการดำเนินชีวิตตามเพศสภาพที่ตนขอใหรับรอง โดยผู้มีความประสงค์จะต้องระบุอัตลักษณ์ทางเพศหรือเพศสภาพที่จะขอให้รับรองไว้ให้ชัดเจนในเอกสารดังกล่าวด้วย และยื่นคำขอให้รับรองเพศพร้อมแนบเอกสารตามที่กำหนดต่อนายทะเบียน ณ สำนักทะเบียนในท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

นายทะเบียนจะตรวจสอบคำขอและเอกสารที่เกี่ยวข้อง หากเอกสารครบถ้วนและถูกต้องให้นายทะเบียนออกหนังสือสำคัญแสดงการรับรองเพศให้แก่ผู้ยื่นคำขอ โดยให้นายทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลงค่านำนานามและเพศของผู้ยื่นคำขอให้ถูกต้องตรงกันกับเพศที่ขอใหรับรองในระบบฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎร และให้ถือว่า ผู้ยื่นคำขอได้รับการรับรองเพศตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ

ในกรณีที่บุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศยื่นคำขอให้รับรองเพศให้นายทะเบียนตรวจสอบคำขอและเอกสารที่เกี่ยวข้อง หากเอกสารครบถ้วนและถูกต้อง นายทะเบียนจะออกหนังสือสำคัญแสดงการรับรองเพศให้แก่ผู้ยื่นคำขอ โดยให้นายทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลงค่านำนานามของผู้ยื่นคำขอเป็น “นาม” ส่วนข้อมูลเพศของผู้ยื่นคำขอให้นายทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพศของผู้ยื่นคำขอเป็น “เพศหลากหลาย” ในระบบฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎร และให้ถือว่าผู้ยื่นคำขอได้รับการรับรองเพศตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ

เอกสารประกาศเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศ ใบคำขอให้รับรองเพศ และหนังสือสำคัญแสดงการรับรองเพศ เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

เอกสารราชการที่ผู้แจ้งความจะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูล

เมื่อบุคคลข้ามเพศหรือบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศได้รับการรับรองเพศตามกฎหมายเรียบร้อยแล้ว ให้ยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ออกเอกสาร ให้จัดทำเอกสาร หรือให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลในเอกสาร เพื่อให้ข้อมูลค่านำนานามและเพศตรงกับเพศที่ตนได้รับการรับรองในเอกสาร ดังต่อไปนี้

(๑) ทะเบียนบ้าน

(๒) บัตรประจำตัวประชาชน

(๓) สูติบัตรหรือสำเนาสูติบัตร

(๔) หนังสือเดินทาง

(๕) ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์

(๖) เอกสารสิทธิ หรือเอกสารราชการอื่นใดที่หน่วยงานของรัฐออกให้ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศข้อบังคับ หรือคำสั่ง

เมื่อได้รับการรับรองเพศตามกฎหมายเรียบร้อยแล้ว ให้จัดทำเอกสาร หรือให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลในเอกสารต่าง ๆ ข้างต้นภายใน ๑๘๐ วันนับแต่วันที่ได้รับการรับรองเพศ แต่ในกรณีของสื่อบัตร จะยื่นขอแก้ไขหรือไม่ก็ได้ โดยส่วนราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายว่าด้วยการนั้นกำหนดไว้

หากต้องการยื่นคำขอให้รับรองเพศใหม่จะต้องทำอย่างไร

ในกรณีที่บุคคลข้ามเพศหรือบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ เคยยื่นคำขอและได้รับการรับรองเพศมาก่อนแล้ว แต่มีความประสงค์จะขอให้รับรองเพศของตนใหม่ ให้ยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวมีเขตอำนาจเหนือภูมิลำเนาของผู้ร้องเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขอรับรองเพศใหม่ได้ โดยจะต้องระบุเหตุผลในคำร้องขอให้รับรองเพศของตนใหม่ให้ชัดเจน และต้องแนบเอกสารรับรองจากจิตแพทย์ประกอบคำร้องด้วย

เมื่อศาลพิจารณาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและไตสวนพยานที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่าการยื่นคำร้องเป็นไปโดยสุจริตและมีเหตุอันควรอนุญาต ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องยื่นคำขอให้รับรองเพศใหม่ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะวางข้อกำหนดให้ผู้ร้องหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองเพศปฏิบัติหรือดำเนินการให้เป็นตามคำสั่งอนุญาตไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้จะต้องยื่นคำสั่งศาลประกอบคำขอให้รับรองเพศแนบไปด้วย

หมวด ๓ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลข้ามเพศ

หมวด ๓ เป็นหมวดที่มีการกำหนดเกี่ยวกับ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลข้ามเพศ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

บุคคลข้ามเพศที่ได้รับการรับรองเพศและได้เปลี่ยนคำนำหน้านามและเพศ ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์ในฐานะบิดามารดากับบุตรที่มีอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สิทธิที่บุคคลข้ามเพศที่ได้รับการรับรองเพศแล้วได้รับ

บุคคลข้ามเพศที่ได้รับการรับรองเพศตามร่างพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิตามเพศสภาพที่ตนได้รับการรับรองและให้มีสิทธิ ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสิทธิด้านสุขภาพตามเพศกำเนิดและมีสิทธิด้านสุขภาพของบุคคลข้ามเพศ
- (๒) มีสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับแรงงานหญิง
- (๓) มีสิทธิในการยุติการตั้งครรภ์ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา
- (๔) มีสิทธิในการใช้พื้นที่สาธารณะ รวมทั้งมีสิทธิในการใช้หรือได้รับบริการสาธารณะตามเพศที่ได้รับการรับรอง

(๕) มีสิทธิในการแข่งขันกีฬาตามเพศสภาพ แต่ให้เป็นไปตามเงื่อนไขของความเสมอภาค ความปลอดภัยและความได้เปรียบเสียเปรียบในการแข่งขันกีฬาแต่ละประเภท

สิทธิการแต่งกายของบุคคลข้ามเพศ

ร่างพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้สิทธิกับบุคคลข้ามเพศในเรื่องของสิทธิของการแต่งกาย สิทธิในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน สถานศึกษาต่าง ๆ โดยกำหนดให้สิทธิกับบุคคลข้ามเพศไม่ว่าบุคคลข้ามเพศนั้นจะได้รับการรับรองเพศตามร่างพระราชบัญญัตินี้แล้วหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีที่หน่วยงาน สถานศึกษา มีข้อกำหนดหรือข้อบังคับให้ต้องแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศกำเนิด กฎหมายฉบับนี้ให้สิทธิการแต่งกายของบุคคลข้ามเพศที่เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ นักเรียน หรือ

นักศึกษาในสถานศึกษาต้องแต่งกายและไว้ทรงผมมีสิทธิแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศที่ได้รับการรับรอง

ในกรณีที่สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐได้มีการจัดการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรม หรือโครงการ ซึ่งจำเป็นต้องกระทำโดยมีการแบ่งแยกเพศกำเนิดหญิงหรือชาย สถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐนั้น จำต้องปฏิบัติหรือดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมตามเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลข้ามเพศ และต้องจัดให้อยู่ในพื้นที่ปลอดภัยในระหว่างการจัดการเรียนการสอน ดำเนินกิจกรรม หรือโครงการนั้นด้วย

สิทธิการเข้ารับราชการทหาร

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดข้อยกเว้นเรื่องการเข้ารับราชการให้ โดยให้บุคคลข้ามเพศที่ได้รับการรับรองเพศตามร่างพระราชบัญญัตินี้ ได้รับยกเว้นไม่ต้องเข้ารับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหารและหญิงข้ามเพศที่ได้รับการรับรองเพศตามพระราชบัญญัตินี้ ได้รับการยกเว้นการบังคับตามกฎหมายว่าด้วยกำลังพลสำรอง

ในกรณีที่บุคคลข้ามเพศมีคู่สมรสอยู่แล้วก่อนการข้ามเพศ หากบุคคลดังกล่าวได้รับการรับรองเพศตามพระราชบัญญัตินี้ภายหลังการสมรส ให้ถือเป็นเหตุแห่งการฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์^๓ เว้นแต่จะมีหลักฐานแสดงการได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

สิทธิตามกระบวนการยุติธรรมในการถูกจับกุมคุมขัง

ในกรณีที่บุคคลข้ามเพศซึ่งได้รับการรับรองเพศตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นบุคคลซึ่งยังมีลักษณะตามเพศกำเนิด ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึง

^๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๑๕๑๖ เหตุฟ้องหย่ามีดังต่อไปนี้

(๑) สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันภริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจฉัน อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๒) สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

(ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

(ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือ

(ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึง

ประกอบอีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๓) สามีหรือภริยาทำร้าย หรือทรมาณร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ถ้าเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๔) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๔/๑) สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปีในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดหรือยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วย และการเป็นสามีภริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๔/๒) สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกินสามปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๕) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินสามปีโดยไม่มีใครทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๖) สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควรหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๗) สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๘) สามีหรือภริยาผิดทนต์บนที่ท้าวให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๙) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๑๐) สามีหรือภริยามีสภาพร่างกาย ทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้”

และปฏิบัติตามสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สอดคล้องกับเพศกำเนิดของบุคคลข้ามเพศรายดังกล่าว

- กรณีผู้ต้องขังเป็นชายข้ามเพศ

หากผู้ต้องขังเป็นชายข้ามเพศแต่ยังไม่ได้ผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะเพศให้เป็นเพศชายโดยสมบูรณ์ สภาพร่างกายยังคงมีความเป็นหญิง ให้กรมราชทัณฑ์จัดให้อยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังหญิง แต่หากผู้ต้องขังเป็นชายข้ามเพศและเป็นผู้ที่ได้ผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะเพศแล้ว มีกายภาพเป็นผู้ชายโดยสมบูรณ์ ให้กรมราชทัณฑ์จัดให้อยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังชาย แต่ต้องจัดให้อยู่ในพื้นที่พิเศษเป็นสัดส่วนเฉพาะ หรือจัดให้อยู่ในสถานพยาบาลในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังนั้น ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ต้องขังและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และหากผู้ต้องขังเป็นชายข้ามเพศมีการตั้งครรภ์ ให้กรมราชทัณฑ์ปฏิบัติต่อชายข้ามเพศดังกล่าวเช่นเดียวกับผู้ต้องขังหญิง

- กรณีผู้ต้องขังเป็นหญิงข้ามเพศ

ในกรณีที่ผู้ต้องขังเป็นหญิงข้ามเพศและเป็นผู้ที่ยังไม่ได้ผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะเพศ ให้กรมราชทัณฑ์จัดให้อยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังชาย แต่ต้องจัดให้อยู่ในพื้นที่พิเศษเป็นสัดส่วนเฉพาะ หรือจัดให้อยู่ในสถานพยาบาลในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังนั้น เว้นแต่ผู้ต้องขังรายดังกล่าวเป็นผู้ที่ได้ผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะเพศแล้วให้กรมราชทัณฑ์จัดให้อยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังหญิง ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ต้องขังและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ผู้ต้องขังซึ่งเป็นชายข้ามเพศ หรือเป็นหญิงข้ามเพศ มีสิทธิได้รับบริการด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของบุคคลข้ามเพศนั้น

ทั้งนี้ ให้เป็นไปหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๔ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ

หมวด ๔ เป็นหมวดที่มีการกำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ที่มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศที่ได้รับการรับรองเพศแล้ว มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามเพศกำเนิด นอกจากนี้จะมีสิทธิได้รับบริการด้านสุขภาพและสิทธิในการรักษาพยาบาลตามเพศกำเนิดแล้วให้ได้รับและมีสิทธิดังกล่าวตามที่กำหนดไว้สำหรับบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วย

สิทธิการเข้ารับราชการทหาร

บุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศที่ได้รับการรับรองเพศแล้วที่มีเพศกำเนิดเป็นชาย และได้เข้าเป็นทหารกองประจำการตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ให้กระทรวงกลาโหมออกระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการฝึก การประจำการ เป็นการเฉพาะสำหรับบุคคลกลุ่มดังกล่าว ทั้งนี้ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับเพศสภาพและความปลอดภัย

สิทธิตามกระบวนการยุติธรรมในการถูกจับกุมคุมขัง

บุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศที่ได้รับการรับรองเพศตามร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นผู้ต้องขัง ให้กรมราชทัณฑ์ให้อยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังตามเพศกำเนิด แต่ต้องจัดให้อยู่ในพื้นที่พิเศษเป็นสัดส่วนเฉพาะ โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ผู้ต้องขังซึ่งเป็นบุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศตามวรรคหนึ่ง มีสิทธิได้รับบริการด้านสุขภาพสำหรับบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ให้เป็นไปหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด

สิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์ในครอบครัว

การที่บุคคลผู้มีความหลากหลายอัตลักษณ์ทางเพศได้รับการรับรองเพศและได้เปลี่ยนคำนำหน้านามและเพศตามร่างพระราชบัญญัตินี้ ย่อมไม่กระทบกระเทือนสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์ในฐานะบิดามารดากับบุตรที่มีอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หมวด ๕ สิทธิในมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

หมวด ๕ เป็นการกำหนดสิทธิในมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ เช่น สิทธิในสวัสดิการ มาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศใด ๆ ที่หน่วยงานของรัฐกำหนดหรือประกาศรับรองให้ตามเพศกำเนิด เป็นต้น และกำหนดภาระผูกพันทางการเงินของชายข้ามเพศ ในกรณีที่ชายข้ามเพศเป็นบุคคลที่มีฐานะเป็นลูกหนี้หรือมีภาระผูกพันกับสถาบันการเงินหรือกองทุน หรือได้รับมาตรการช่วยเหลือทางการเงินจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งการมีภาระผูกพันหรือการได้รับสิทธิช่วยเหลือดังกล่าวเป็นกรณีที่เนื่องมาจากการที่ตนมีเพศกำเนิดหญิง ให้ชายข้ามเพศที่ได้รับการรับรองเพศตามร่างพระราชบัญญัตินี้ยังคงมีภาระผูกพันดังกล่าวต่อไปจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จสิ้นหรือพ้นจากภาระผูกพันดังกล่าว

หมวด ๖ บุคคลเพศกำกวม

หมวด ๖ กำหนดเกี่ยวกับบุคคลที่มีเพศกำกวม ตั้งแต่ทารกที่คลอดออกมามีเพศกำกวม เด็กเพศกำกวม ไปจนถึงบุคคลเพศกำกวม ในด้านสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการเลือกเพศ สิทธิในการนำหน้านามสิทธิในการเปลี่ยนคำนำหน้านาม สิทธิเข้ารับการศึกษาศิทธิสมัครงานและเข้าทำส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การผ่าตัดทารกเพศกำกวมโดยกำเนิด

ในกรณีที่ทารกที่คลอดออกมามีเพศกำกวม ห้ามมิให้แพทย์ผ่าตัดเพื่อเลือกเพศให้ทารกและห้ามมิให้ระบุเพศทารกดังกล่าวในหนังสือรับรองการเกิดลักษณะและอาการของทารกเพศกำกวมที่แพทย์มีความจำเป็นต้องผ่าตัดเลือกเพศเพื่อให้ทารกมีชีวิตรอด ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของแพทยสภา

การแจ้งเกิดทารกเพศกำกวม

การแจ้งเกิดทารกเพศกำกวมซึ่งแพทย์มิได้ผ่าตัดเพื่อเลือกเพศ ให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรออกสูติบัตร และเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านโดยไม่ต้องระบุเพศและคำนำหน้านามให้แก่ทารกเพศกำกวม

การปฏิบัติของบิดามารดาต่อทารกเพศกำกวม

ห้ามมิให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองให้แพทย์ผ่าตัดเลือกเพศให้กับทารกเพศกำกวม เว้นแต่ได้รับคำวินิจฉัยและข้อแนะนำจากแพทย์ว่ามีความจำเป็นต้องผ่าตัดเลือกเพศเพื่อให้ทารกเพศกำกวมนั้นมีชีวิตรอด ในกรณีที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองได้รับคำวินิจฉัยและข้อแนะนำจากแพทย์แล้ว แต่ไม่ยินยอมให้แพทย์ผ่าตัดเลือกเพศทารกตามคำวินิจฉัยและข้อแนะนำดังกล่าว ในกรณีเช่นนี้ ความเสียหายหรือผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นกับทารก หรือผลกระทบด้านอื่น เป็นโดยตรงจากการไม่ยินยอมให้แพทย์ผ่าตัดเลือกเพศทารกมิให้ถือเป็นความรับผิดชอบของแพทย์

การทำบัตรประชาชนของบุคคลเพศกำกวม

เด็กเพศกำกวมเมื่อมีอายุครบ ๗ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปมีสิทธิเลือกหรือไม่เลือกคำนำหน้านามในบัตรประจำตัวประชาชน ในกรณีที่มีความประสงค์เลือกคำนำหน้านามเด็กชายหรือเด็กหญิงอย่างใด อย่างหนึ่งใน

บัตรประจำตัวประชาชน ให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการออกบัตรประจำตัวประชาชนและการทะเบียนราษฎร ออกบัตรประจำตัวประชาชน และแก้ไขหรือระบุเพศกำเนิด ในสูติบัตรและทะเบียนบ้าน ให้สอดคล้องกับคำนำหน้านาม

ในกรณีที่เด็กเพศกำกวมไม่ประสงค์เลือกระบุคำนำหน้านามเด็กชายหรือเด็กหญิง ให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบออกบัตรประจำตัวประชาชนโดยไม่ระบุคำนำหน้านาม และไม่ต้องแก้ไขข้อมูลเพศในสูติบัตรและในทะเบียนบ้านของเด็กเพศกำกวม

การเลือกคำนำหน้านามของบุคคลเพศกำกวม

ในกรณีที่บุคคลเพศกำกวมรายใดยังมีได้เลือกคำนำหน้านามเด็กชายหรือเด็กหญิงเมื่อตนมีอายุครบ ๗ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เมื่อบุคคลเพศกำกวมรายนั้นมีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแล้ว ให้มีสิทธิเลือกหรือไม่เลือกคำนำหน้านาม นายหรือนางสาวอย่างใดอย่างหนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชน ในกรณีที่เด็กเพศกำกวมหรือบุคคลเพศกำกวม ได้เลือกคำนำหน้านามแล้ว หากประสงค์จะเปลี่ยนคำนำหน้านามที่ตนได้เลือกไว้ดังกล่าว ให้ยื่นคำร้องขออนุญาตเปลี่ยนเพศและเปลี่ยนคำนำหน้านามต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

สิทธิการเข้ารับการศึกษ

กฎหมายกำหนดให้บุคคลเพศกำกวมที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์มีสิทธิเข้ารับการศึกษในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นสถานศึกษาที่รับเฉพาะบุคคลเพศกำเนิดชายหรือสถานศึกษาที่รับเฉพาะบุคคลเพศกำเนิดหญิงตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศของตน ให้บุคคลเพศกำกวมมีสิทธิเข้ารับการศึกษในสถาบันการอาชีวศึกษากฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาอันเป็นสถาบันที่ให้การศึกษอาบรมวิชาชีพเฉพาะทางและเป็นสถาบันที่รับเฉพาะบุคคลเพศกำเนิดชายหรือบุคคลเพศกำเนิดหญิงเข้าศึกษาอบรมตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศของตน

สิทธิด้านการทหารของบุคคลเพศกำกวม

ให้บุคคลเพศกำกวมมีสิทธิสมัครและเข้ารับการศึกษเป็นนักศึกษาวิชาทหารตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร มีสิทธิสมัครและเข้ารับการศึกษในโรงเรียนเตรียมทหารโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านการทหารหรือด้านตำรวจ เพื่อให้บุคคล ที่จบการศึกษจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาดังกล่าวเข้ารับราชการทหารหรือรับราชการตำรวจ

สิทธิการเข้ารับราชการ

ให้บุคคลเพศกำกวมมีสิทธิสมัครงานและกำหนดเข้าทำงานในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ซึ่งประกาศรับสมัครและกำหนดลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ตามเพศกำเนิด โดยให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่นนั้น พิจารณารับสมัครบุคคลเพศกำกวมตามเพศสภาพที่แสดงออก

หมวด ๗ บทกำหนดโทษ

หมวด ๗ กำหนดโทษทั้งจำทั้งปรับสำหรับกรณีความผิด ดังต่อไปนี้

๑. กรณียื่นคำขอโดยใช้หรืออ้างหรือนำเสนอเอกสารปลอม หรือเอกสารอันเป็นเท็จ
๒. กรณีจิตแพทย์ออกเอกสารรับรองอันเป็นเท็จ
๓. กรณีบุคคลที่ได้รับการรับรองเพศไม่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้
๔. กรณีสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐใด ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้
๕. กรณีแพทย์ผ่าตัดเพื่อเลือกเพศให้ทารกและระบุเพศทารกในหนังสือรับรองการเกิด

๖. กรณีสถานศึกษาละเมิด กีดกัน หรือกระทำด้วยประการใดเพื่อไม่ให้บุคคลเพศกำกวมสมัคร หรือเข้ารับการศึกษาศึกษาในสถานศึกษา

๗. กรณีผู้ขอรับรองเพศมีเจตนาหลีกเลี่ยงการรับราชการทหาร หรือเจตนาไม่ปฏิบัติตามหน้าที่รับราชการทหารตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

๘. กรณีกระทำการโดยทุจริตเพื่อให้ตนได้รับการรับรองเพศตามพระราชบัญญัตินี้และได้ใช้หรือได้รับสิทธิหรือสวัสดิการตามมาตรการส่งเสริมสิทธิสตรี หรือมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

บทสรุป

กฎหมายในประเทศไทยปัจจุบัน ยังเป็นระบบสองเพศ จึงทำให้บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ไม่สามารถดำเนินชีวิตตามเจตจำนงอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้ เรื่องเพศจึงยังถูกกำหนดโดยระบบเดิม ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่ต้องผลักดันสิทธิและการคุ้มครองให้ครอบคลุมต่อคนทุกเพศเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ

ร่างกฎหมายฉบับนี้คือการรับรองเพศ เพื่อให้บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศได้เลือกคำนำหน้าตามสมัครใจ และมีบทบาท หน้าที่ สิทธิ ตามเพศที่ตนแสดงเจตจำนง ซึ่งร่างฯ ดังกล่าวมีแนวคิดจากประเทศอาร์เจนตินา และมอลตา ซึ่งเป็นกฎหมายการรับรองเพศที่ก้าวหน้าที่สุดในโลก โดยร่างกฎหมายดังกล่าวยังได้รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ และอีกหลายหน่วยงานให้เป็นไปตามหลักการยกยอการร่ำว่า ที่กฎหมายนั้นต้องปรับปรุงและต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์ทางเพศ, เพศสภาพ, เพศวิถี และเพศทางกายภาพ เพื่อสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต, แก้ปัญหาเรื่องเอกสารราชการ, เรื่องการเดินทาง, ระเบียบการแต่งกาย, การทำธุรกรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพ ให้หมายรวมถึงอัตลักษณ์ทางเพศ และเพศสภาพด้วย บุคคลข้ามเพศ เพศกำกวม และเพศอื่น ๆ สามารถแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศของตนผ่านคำนำหน้าได้ในเอกสารราชการต่าง ๆ เพราะเพศคือเจตจำนงของบุคคล เป็นสิทธิมนุษยชนที่กำหนดเอง ดังนั้นกฎหมายจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง

บรรณานุกรม

ออนไลน์

iLaw. (๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖). เปิดข้อเสนอรับรองอัตลักษณ์ทางเพศ-คำนำหน้า จากร่างกฎหมาย 3 ฉบับ
สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, จาก <https://ilaw.or.th/node/6659>

iLaw. (๒๖ กันยายน ๒๕๖๖). ประชาชนเสนอกฎหมายรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ คำนำหน้า-เอกสาร
ราชการยึดตามเจตจำนง. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, จาก
<https://ilaw.or.th/node/6657>

กองเลขาคณะกรรมการ GEN-ACTและโอปอล์ ประภาวดี. (๒๕๖๕). สัมุดปกขาว: รับรองเพศสภาพ รู้จัก
เข้าใจ (ร่าง) พระราชบัญญัติรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ การแสดงออกทางเพศสภาพ และ
คุณลักษณะทางเพศ The Gender Identity, Gender Expression, And Sex Characteristics
Act. B.E. 256x (GEN-ACT). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, จาก https://www.gen-act.org/media/white_paper/%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%94%E0%B8%9B%E0%B8%81%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B8%A7_%E0%B8%A3%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%A8%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E_%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%81_%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%88_.pdf

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ความรู้ทางกฎหมายหลากหลายและเข้าใจง่าย ชุดที่ 48 : เสวนา
วิชาการเรื่อง “ร่าง พรบ. รับรองอัตลักษณ์ทางเพศ”. (๒๕๖๖).). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม
๒๕๖๗, จาก <https://www.law.tu.ac.th/tulawinfographic48/>

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. แนวคิดทฤษฎี เรื่อง ความหลากหลายทางเพศ.[QueerAnthropology].
สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓. จาก
<https://www.sac.or.th/th/wp-content/uploads/2016/05/Sexual-diversity.pdf>

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติการ
รับรองเพศ คำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ พ.ศ. (นาย
ธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ) สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, จาก
https://lis.parliament.go.th/attach/extension/mod03_999/mod03_20240512073140.pdf

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ อื่นๆ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ (๘ เมษายน ๒๕๓๕), ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๔๒, หน้า ๑. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, จาก

<https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2535/A/042/1.PDF>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (๖ เมษายน ๒๕๖๐), ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, หน้า ๑. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗, จาก

https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/draftconstitution2/ewt_dl_link.php?nid=1038&filename=index

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน. หลักการยกย่องการรื้อ : ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ

<http://lms.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F00051.pdf>